

Дидактика. Дидактичні системи. Зміст освіти

Лекція

ДИДАКТИКА

розділ педагогіки, в якому розкриваються наукові основи навчання називають теорією навчання, або дидактикою.

Дидактика відповідає на питання:

- **ЧОГО НАВЧАТИ** (зміст освіти)
- **ЯК НАВЧАТИ** (принципи та методи навчання)
- **ДЕ, КОЛИ, В ЯКІЙ ФОРМІ НАВЧАТИ** (форми організації навчання)

Завдання дидактики

- Розкрити сутність навчання і обґрунтувати принципи його організації
- Визначити критерії відбору і способи структурування змісту освіти
- Обґрунтувати шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів
- Розробити методи і технології навчання
- Удосконалити організацію форм навчання

Функції дидактики

- Науково-теоретична (навчання як об'єкт вивчення)
- Конструктивно-технологічна (навчання як об'єкт конструювання)

ДИДАКТИКА

**Першим термін
“дидактика”
вживає німецький
педагог В.Ратке
(XVII ст.)**

ДИДАКТИКА

Перша фундаментальна
праця з дидактики —
**“Велика Дидактика, або
загальне мистецтво
навчати усіх усього” Я.
А.Коменського (1632)**

ДИДАКТИКА

Найбільший внесок у наукову розробку
дидактики здійснили:

Й.Г.Песталоцці, А.Дістервег, Й.-Ф.

Гербарт, К.Д.Ушинський, П.Ф.

Каптерєв, Дж.Дьюї, В.О.

Сухомлинський

Дидактичні системи

Традиційна

*“Головне завдання
вчителя – передавати
учням конкретні
знання і уміння”*

**Й.-Ф.
Гербарт**

Дидактичні системи

Педоцентрична

*“Головне завдання
вчителя –
стимулювати
пізнавальну
діяльність учня”*

Дж.Дьюї

Традиційна система навчання

- Навчання = викладання
- Вчитель – суб'єкт навчання, учні – об'єкти педагогічних впливів
- Ефективність навчання залежить від методики вчителя
- Особливості мислення і пізнавальної активності учнів не є важливими

Традиційна система навчання

Чотири формальні ступені навчання:

1. Ясність
2. Асоціація
3. Узагальнення
4. Застосування

Традиційна система навчання

1. Ясність:

перед тим, як розповісти дітям щось нове, треба актуалізувати їхні опорні знання.

Основне – чітко, ясно, доступно подати матеріал з використанням наочності, сформувати в учнів конкретні уявлення.

Традиційна система навчання

Асоціація:

забезпечити зв'язок нового матеріалу з
раніше засвоєними знаннями, формувати
поняття на основі раніше набутих уявлень

Узагальнення:

включати нові поняття до раніше
сформованої системи знань методами бесіди і
дискусії

Застосування:

використовувати набуті знання на практиці
Й.-Ф.Гербарт радив за допомогою вправ і завдань,
внаслідок виконання яких в учнів формуються
уміння

Конкретні уявлення

поняття

формування умінь

Критика традиційної системи навчання

- Високий і часто зайвий інтелектуалізм
- Недооцінка учнівської активності, передача готових знань
- Ототожнення пізнавального розвитку і засвоєння знань
- Формалізм, консерватизм, рутинність

Педоцентрична система навчання

- Навчання — це насамперед учіння
- Навчання повинно бути побудоване на основі потреб, інтересів та здібностей дитини
- Варто зосереджуватись на психологічних закономірностях розвитку дитини у навчанні
- Навчання повинно будуватися як дослідницький пошук, запускати який має проблемна ситуація

Педагогічна система навчання

Мета навчання – активізація пізнавальної діяльності учнів

Навчання – це розв'язування учнями певних практичних проблем під керівництвом учителя

Навчання через відкриття

Етапи навчання за Дж.Дьюї

1. Відчуття учнями утруднення в процесі діяльності
2. Аналіз і формулювання конкретної проблеми
3. Обґрунтування гіпотез щодо її розв'язання
4. Логічна перевірка гіпотез
5. Практична перевірка гіпотез

Відмінності між дидактичними системами

Виділені
Й.-Ф. Гербартом
формальні ступені
навчання
відображають етапи
викладацької діяльності
вчителя

Виділені Дж.Дьюї етапи
навчання
відображають стадії
пізнавальної діяльності
учнів

Відмінності між дидактичними системами

- У традиційній системі навчання діяльність учнів **спеціально спрямовується** на оволодіння певними знаннями й уміннями
- У педоцентричній системі засвоєння знань і умінь є **побічним продуктом** виконання учнями різних видів діяльності, які мають іншу мету

Критика педоцентричної системи навчання

- Неекономність “навчання через відкриття”
- Недооцінка значення теоретичних знань у навчанні
- Перебільшення ролі випадкових інтересів дітей при відборі змісту навчального матеріалу

Основні компоненти навчання

- Діяльність учителя
- Діяльність учнів
- Зміст освіти

Діяльність учня спрямована на засвоєння певних знань, умінь, навичок – **УЧІННЯ**.

Діяльність вчителя з організації учіння називають **ВИКЛАДАННЯМ**.

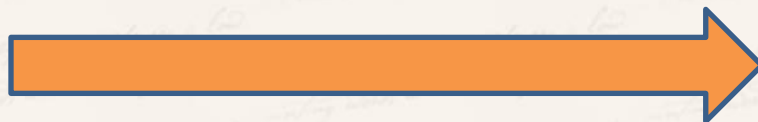
За допомогою різних методів і засобів учитель спеціальним чином організовує взаємодію учнів з дидактично підготовленим змістом.

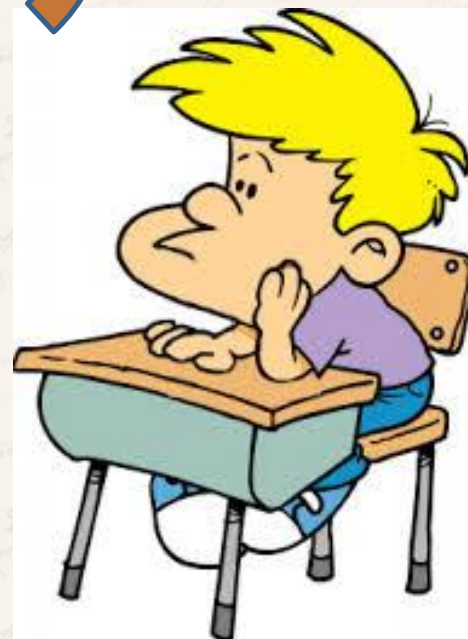

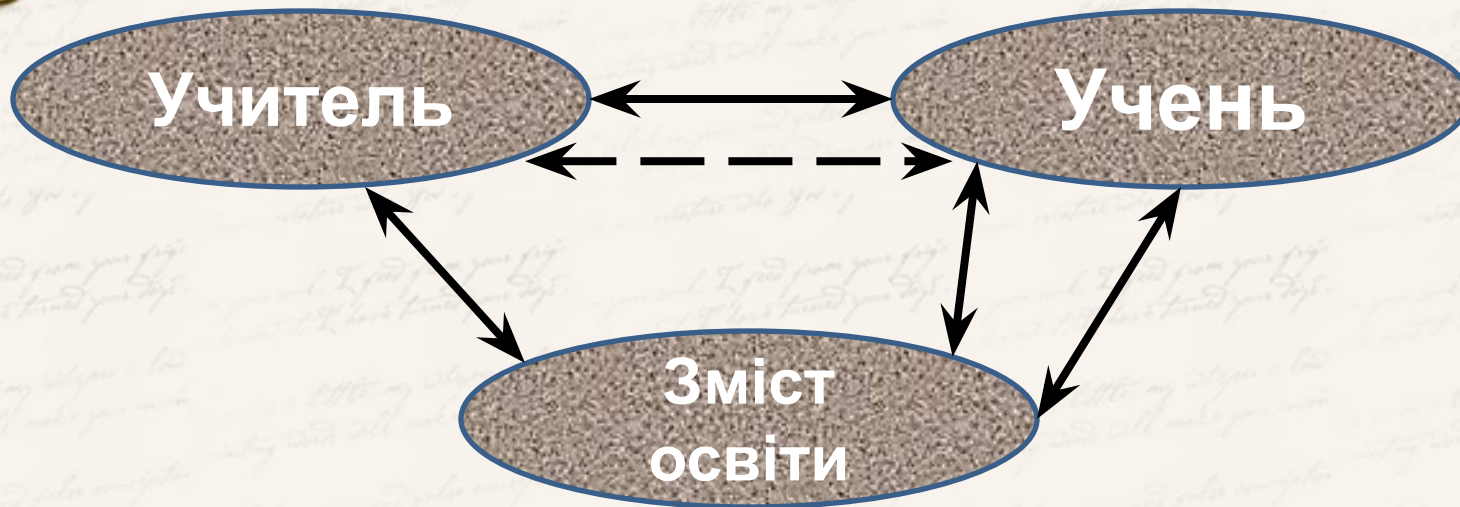
Зміст

Учіння

Викладання

Навчання – організована взаємодія вчителя і учнів, спрямована на пізнавальний розвиток школярів, засвоєння ними певних знань, умінь і навичок.

Навчання – це також і управління пізнавальною діяльністю учнів, внаслідок якої в них формуються певні знання, уміння, навички, розвиваються здібності.

У навчальному процесі виділяються такі послідовні етапи:

1. **ПОСТАНОВКА** вчителем перед учнями **МЕТИ**, яку вони приймають.
2. Організація **СПРИЙМАННЯ** та **ОСМИСЛЕННЯ** учнями **НОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ** або створення проблемної ситуації для самостійного відкриття школярами певних знань і умінь.
3. Організація **ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ**, сприйнятого і засвоєного учнями на попередньому етапі.
4. **ПОТОЧНА ПЕРЕВІРКА** засвоєння учнями знань і умінь з метою отримання зворотного зв'язку і корекції навчального процесу.
5. Організація **УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЇ** учнями вивченого матеріалу.
6. Підсумкова **ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ**.

Структура навчання

ЦІЛЬОВИЙ

(мета і завдання вивчення предмета, розділу, теми)

МОТИВАЦІЙНИЙ

(мотиви учіння школярів)

ЗМІСТОВИЙ

(знання, уміння, навички, здібності, які визначаються навчальним планом, програмами, підручниками)

ОПЕРАЦІЙНО-ДІЙОВИЙ

(методи, засоби, форми навчання)

КОНТРОЛЬНО-РЕГУЛЮВАЛЬНИЙ

(різні форми контролю для отримання інформації про засвоєння знань)

ОЦІНЮВАЛЬНО-РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ

(оцінка вчителем і самооцінка учнями результатів навчання)

НАВЧАННЯ І ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Підхід біхевіористів (Дж. Уотсон, Е.
Торндайк, Б. Скіннер)

**ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК=ЗАСВОЄННЯ
ЗНАНЬ ТА УМІНЬ**

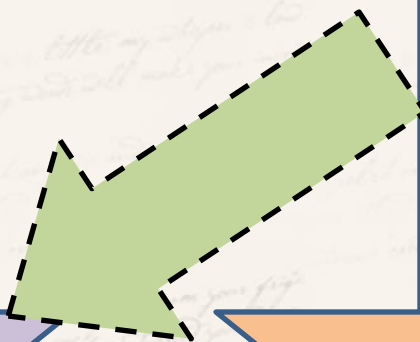

НАВЧАННЯ І ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Ж. Піаже

Пізнавальний
розвиток (не
залежить від
навчання)

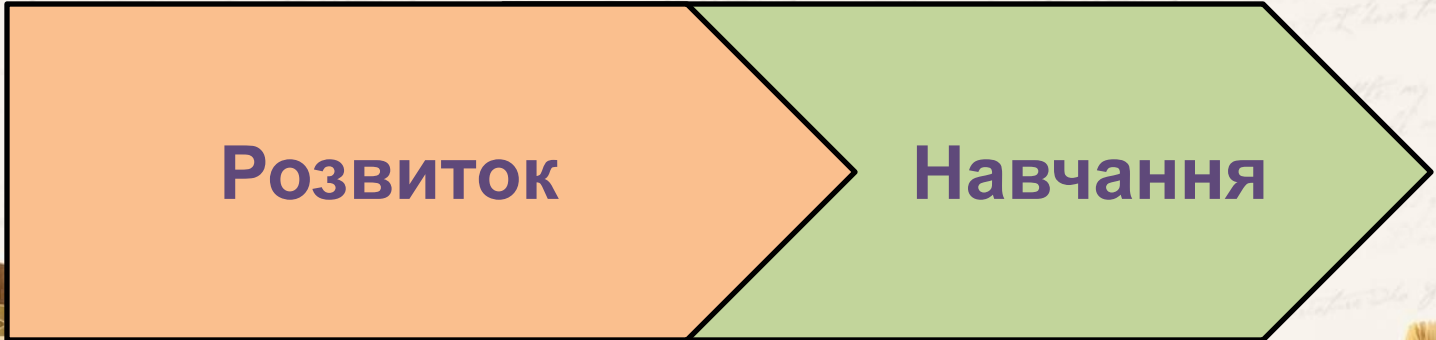
Навчання
(пристосовуєтьс
я до
пізнавального
розвитку)

НАВЧАННЯ І ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

**Л.Виготський (О.Леонтьєв, Д.Ельконін, В.
Давидов, Л.Занков)**

*Навчання йде попереду розвитку, просуваючи його
далі*

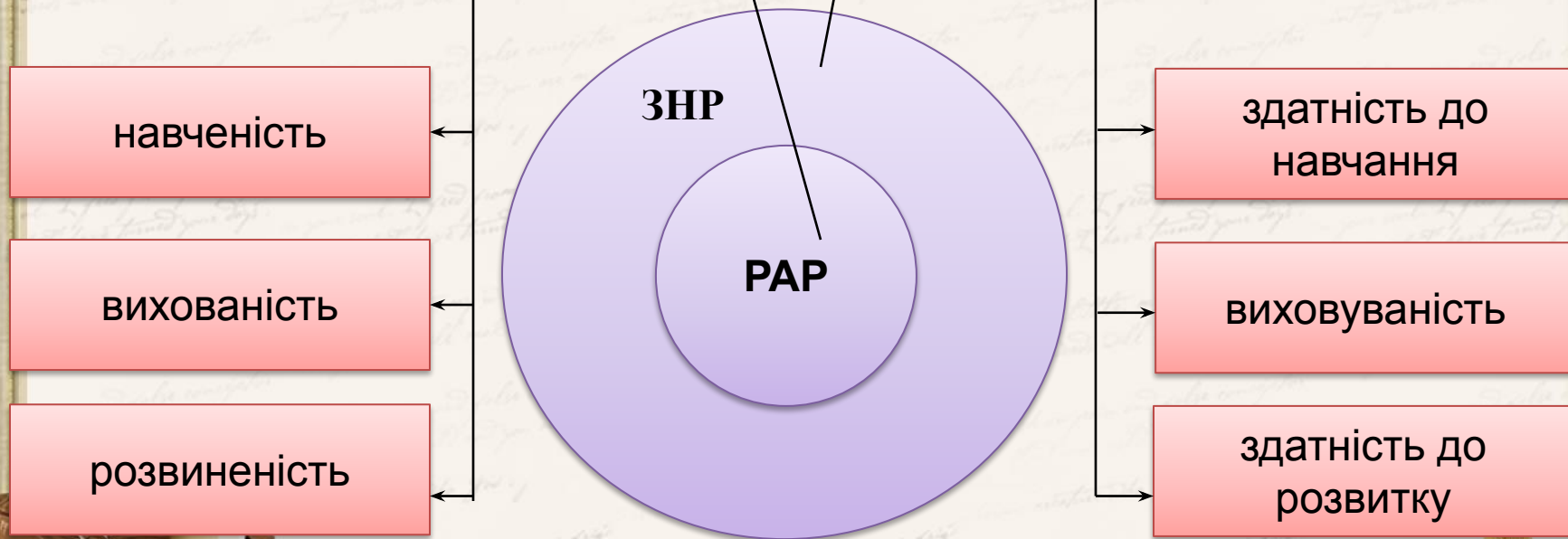
Розвиток

Навчання

«Рівень актуального розвитку» (РАР)
характеризується тим, які завдання учень може виконати цілком самостійно

«Зона найближчого розвитку» (ЗНР)
позначає те, що учень не може виконати самостійно, але з чим він справляється з невеликою допомогою

Разом-дорестим

Я
сам

Я сам

Разом-дорестим

Я
са
м

Я сам

Зміст освіти

- Зміст освіти – система знань, практичних умінь і навичок, досвіду творчої діяльності, світоглядних ідей, якими учні оволодівають у процесі навчання.

Компоненти змісту освіти

Пізнавальний досвід - система знань про природу, суспільство, мислення, техніку, засоби діяльності, засвоєння яких забезпечує формування у свідомості учнів наукової картини світу.

2. Практичний досвід - уміння і навички (загальні і спеціальні) діяти за зразком.

Компоненти змісту освіти

Досвід творчої діяльності – уміння розв’язувати нові проблеми самостійно переносити знання і уміння у нову ситуацію;

- бачити нові проблеми в знайомій ситуації;
- бачити структуру об’єкта і його нові функції;
- самостійно комбінувати відомі способи діяльності в нові;
- бачити різноманітні способи розв’язання проблеми й альтернативні докази;
- створювати принципово нові способи розв’язання проблем, що не є комбінацією відомих.

4. Досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності – система морально-естетичних поглядів, цінностей, що виражають ставлення особистості до світу, діяльності, людей, самої себе.

Навчальні плани

Базовий навчальний план – це затверджений Міністерством освіти документ, який дає цілісне уявлення про структуру змісту загальної середньої освіти через інваріантну і варіативну складові, окреслює освітні галузі та розподіл годин між ними за роками навчання, визначає граничне допустиме тижневе навантаження учнів для кожного класу, встановлює кількість навчальних годин, фінансованих з бюджету.

Інваріантна складова - обов'язкові для вивчення в усіх загальноосвітніх закладах навчальні предмети.

Варіативна складова: визначається школою, виходячи з інтересів, здібностей, життєвих планів учнів, бажань батьків і можливостей школи

Предмети та курси	Класи											Всього годин
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Інваріантна частина												
Суспільст взнавст во (історія України, воєвітня історія, українознавство, основи суспільствознавства, права, економіки, «Людина і світ»)	1	1	1	1	2	2	3	3	3	5	5	27 (7,7%)
Мови і літ ерат ури (українська мова, українська література, зарубіжна література, іноземна мова, література і мова національних меншин)	7	8	8	7	10	11	10	10	10	7	7	95 (27,0%)
Культ урознавст во (мистецтво, художня культура, основи етики і естетики)	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	18 (5,1%)
Природознавст во (природознавство, фізика і астрономія, хімія, біологія і екологія, географія)	1	1	1	2	1	4	6	7	7	6	6	42 (12,0%)
Мат емат ика (математика, алгебра, геометрія)	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	42 (12,0%)
Фізична культ ура і здоров'я (фізична підготовка, допризовна підготовка юнаків, безпека життя і діяльності людини, валеологія)	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	33 (9,3%)
Технології (трудове навчання, виробничі технології, основи виробництва, інформатика)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	24 (6,8%)
Варіативна частина												
Курси за вибором, факультативи, додаткові години на освітні галузі, індивідуальні та групові заняття	4	5	5	5	6	6	6	7	7	10	10	71 (20,1%)
Усього	24	26	26	26	30	34	36	37	37	38	38	352
Гранично допустиме тижнєве навантаження учнів:												
5-денний робочий тиждень	20	22	22	22	26	29	31	32	32	33	33	302
6-денний робочий тиждень	22	25	25	25	28	32	34	35	35	36	36	333

Типові навчальні плани для різних типів загальноосвітніх навчальних закладів (школи, ліцею, гімназії)

Робочий план школи на конкретний навчальний рік: визначає структуру навчального року, перелік предметів, порядок їх вивчення за роками, тижневу кількість годин, відведених на кожний предмет.

Навчальні предмети		Кількість годин на тиждень за ступенями навчання													
		I ступінь							II ступінь					III ступінь	
		3-річна початкова школа			4-річна початкова школа				основна школа					старша школа	
		1	2	3	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
		Державний компонент													
Обов'язкові предмети															
1	Українська мова	8	8	8	7	7	7	7	4-5	3-4	3-4	2-3	2	1	1
2	Українська література								2-3	2-3	2	2-3	2-3	3-4	3
3	Іноземна мова								3-4	3-4	2-4	2-4	2-4	2	2
4	Зарубіжна літерат.								2	2	2	2	2	2	2
5	Математика, основи інформатики	5	5	5	4	4	4	4	4-5	4-5	4-5	4-5	4-5	4	4-5
6	Історія України								1	0,5	1	1-2	1-2	1-2	1-2
7	Всесвітня історія									2	1-2	1	1-2	2	2
8	Правознавство												1-2		
9	Географія									2	2	2	2	1-2	
10	Навколишній світ, природознавство	1	1-2	1-2	1	1	1-2	1-2	1						
11	Біологія									2	2	2	2	1	1-2
12	Фізика										2	2	2-3	3	2-3
13	Хімія											2-3	2	2	2
14	Музика, образотворче мистецтво	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1-2			
15	Фізкультура, ДПЮ	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3-4	4
16	Трудове навчання	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2
	Разом	19	19-20	19-20	17	17	17-18	17-18	24-25	28	29	30	30	28-30	28-30
		Шкільний компонент													
	Вибіркові обов'язкові предмети	1-2	1-2	1-2	2	2-3	2-3	3	3	2	2	2	2	4	4
	Курси за вибором, факультативи, додаткові заняття	1	1	1	1	1	1	1-2	2	2	2	3	4	4	4
	Загальне навчання (обов'язкове)	20	21	21	20	20	21	21	27	30	31	32	32	32	32
	Гранично допустиме навантаж. (на 1 учня)	21	22	22	20	21	22	22	29	32	32	34	34	36	36

Навчальна програма

Навчальна програма – нормативний документ, в якому визначається зміст і обсяг матеріалу з кожного навчального предмета із виділенням розділів, тем і орієнтовної кількості годин на їхнє вивчення.

Способи побудови:

концентричний - одні й ті ж розділи програми повторно вивчаються на різних ступенях навчання, причому їх зміст поступово розширюється і поглиблюється

лінійний - матеріал розташовується систематично і послідовно, з поступовим ускладненням, по одній висхідній лінії

Чого навчати?

- *«Краще знати зайве, ніж нічого не знати» (Сенека).*
- *«Мудрий той, хто знає потрібне, а не багато чого» (Есхіл).*
- *«Треба знати все про що-небудь і що-небудь про все» (Генрі Пітер Брум).*
- *«Освічена людина – та, яка знає, де знайти те, чого вона не знає» (Г. Зіммель).*

Теорії змісту освіти

- **Теорія матеріальної освіти:** основна мета навчання полягає в передачі учням якомога більшого обсягу відомостей із різноманітних галузей науки.
- **Теорія формальної освіти:** головне завдання навчання розумовий розвиток учнів.

«Освіта - те, що залишається, коли все вивчене вже забуто» М.фон Лауе.

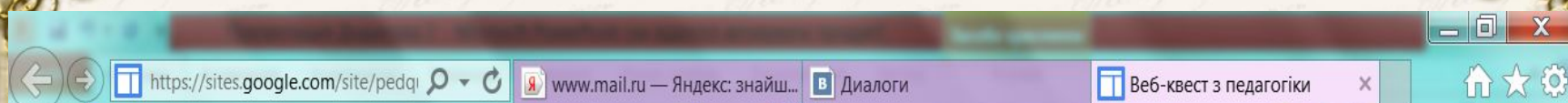

Теорії змісту освіти

- Дидактичний утилітаризм: головне – формування в учнів потрібних для майбутнього життя практичних умінь і навичок.
- Дидактичний екземпляризм: матеріал слід подавати учням не систематично, а вибірково, за принципом “частина замість цілого” - на прикладі репрезентативних фрагментів знайомити учнів із темою в цілому.

ВЕБ-квест

Веб-квест з педагогіки

Поиск по сайту

Рівень 1

Рівень 2

Навігація

Головна
Інструкція
Література
Відповіді учасників
Що таке веб-квест

Розробники

8

дн. до
конца

Вступне слово!

Шановні студенти – другокурсники! Ви почали знайомство із педагогікою – наукою, яка вивчає закономірності навчання і виховання людини. За словами видатного освітнього діяча К.Д.Ушинського, *«Педагогіка покликана забезпечити відкриття засобів для творення в людині такого характеру, якій протистояв би натиску усіх випадковостей життя, рятував би людину від їх шкідливого, руйнівного впливу і давав би людині можливість мати з усього добрі результати»*. Педагогіка – це мистецтво впливу на дитину з метою гармонійного розвитку усіх особистісних сфер. Кафедра педагогіки бажає Вам успіхів в осягненні наукових основ і в оволодінні мистецтвом педагогіки! Запрошуємо Вас взяти участь у розробленому нами веб-квесті – цікавій науково-професійній грі, яка покликана допомогти кожному студенту стати справжнім педагогом.

Ми пропонуємо Вам занурення у коло актуальних проблем сучасної педагогічної науки, моделювання таких педагогічних ситуацій, які у майбутньому складатимуть основу Вашої професійної діяльності, а також можливість випробувати себе у різних контекстах фахової діяльності - вчитель-предметник, вихователь, класний керівник, науковець, психолог, спеціаліст з інноваційних педагогічних технологій.

Мета веб-квесту: поглибити знання теоретичних основ педагогіки, набутти навичок аналізу педагогічних явищ, сформувати індивідуальний стиль науково-дослідницької діяльності, реалізувати власний творчий потенціал.

Будь, ласка, ознайомтесь з **ІНСТРУКЦІЄЮ** до участі у веб-квесті.

Бажаємо успіхів!

Увійти | Повідомити про порушення | Друкувати сторінку | Скасувати доступ | Технології Google Sites

Перекласти

UK

17:34
02.03.2014

Веб-квест з педагогіки

Поиск по сайту

Рівень 1

Рівень 2

Навігація

Головна
Інструкція
Література
Відповіді учасників
Що таке веб-квест
Розробники

8

дн. до
конца

Інструкція

Участь у веб-квесті передбачає виконання завдання згідно певних ролей, які ви можете обрати для себе.

1. Ознайомтеся з ролями.

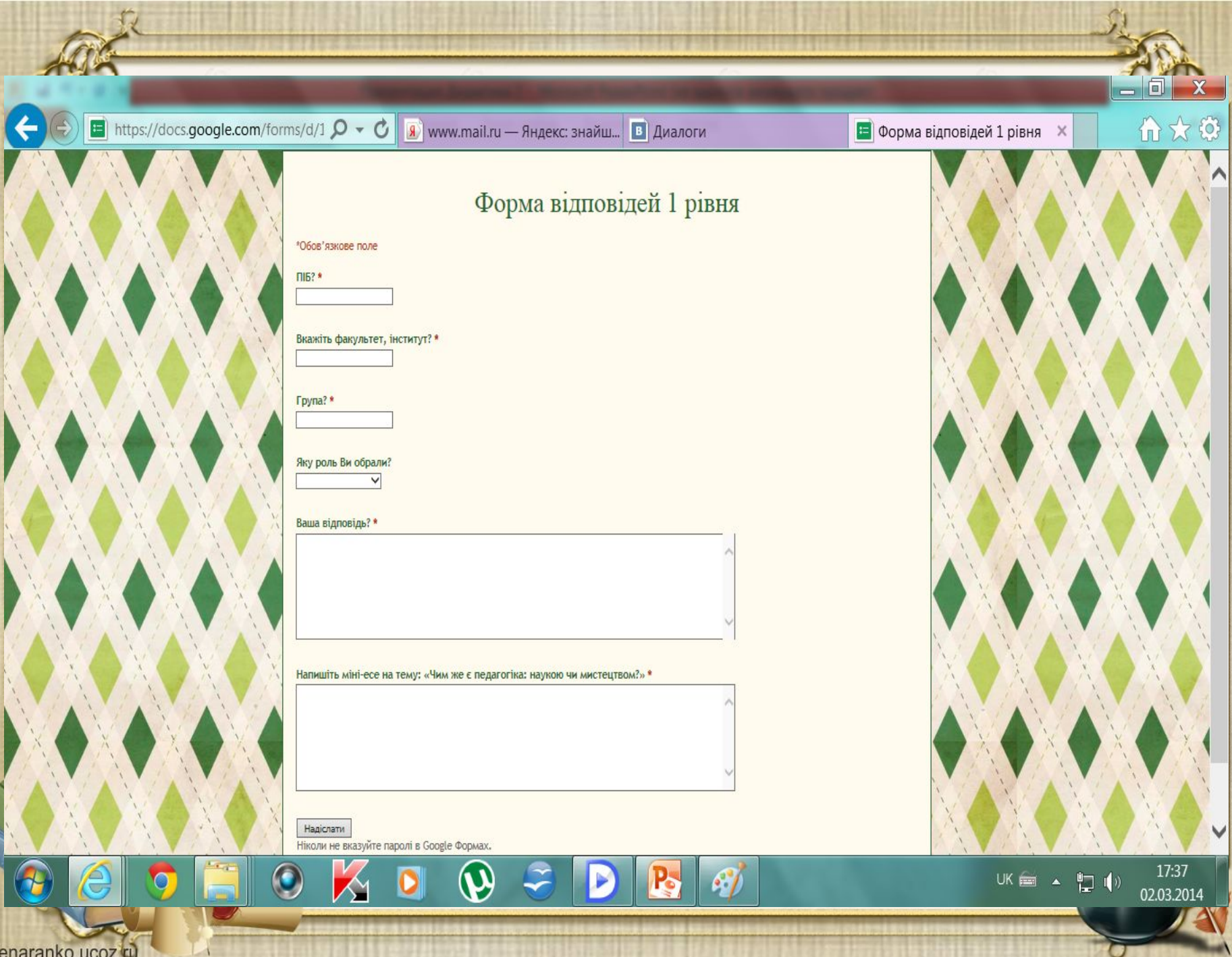
Учитель-практик (працює в звичайній загальноосвітній школі, постійно стикається з різними складними педагогічними ситуаціями, переконаний, що по-справжньому виховує тільки школа).

Науковець (розробляє теоретичні основи педагогіки, пише підручники, в школі не працював уже років 10, переконаний, що основи виховання закладаються у сім'ї, школа на дитину впливає не дуже сильно, на відміну від реального життя і впливу ЗМІ).

Батько (мати) дитини (має дитину – школяра, бере активну участь у її шкільному житті, переконаний (-на), що по-справжньому виховують винятково батьки, завдання школи – дати освіту, навчити, сприяти соціальному становленню дитини).

2. Визначіться з роллю для себе та Вашої міні-групи, розподіліть доручення, виконайте завдання. У пригоді Вам стануть рекомендовані підручники, статті, Інтернет-ресурси, а також власний життєвий досвід.

3. По закінченні кожного рівня заповніть анкету, а також надішліть матеріали своєї групи, заповнивши відповідну форму, що розташована у лівій частині сторінки під назвою Відповіді учасників

Форма відповідей 1 рівня

*Обов'язкове поле

ПІБ? *

Вкажіть факультет, інститут? *

Група? *

Яку роль Ви обрали?

Ваша відповідь? *

Напишіть міні-есе на тему: «Чим же є педагогіка: наукою чи мистецтвом?» *

Надіслати

Ніколи не вказуйте паролі в Google Формах.

Рівень 1

Рівень 2

Навігація

Головна
Інструкція
Література
Відповіді учасників
Що таке веб-квест
Розробники

8

дн. до
конця

Рівень 1

Цілі: удосконалити навички точної відповіді на питання, узагальнити знання основних дидактичних ідей у розвитку педагогіки в різні історичні епохи; навчити використовувати Інтернет ресурси для вивчення й аналізу різних педагогічних ідей, застосовувати усі способи опрацювання науково-методичної інформації, заповнювати запропоновані для рефлексії та доповідей анкети.

Завдання до першого рівня:

1. Виховання людини – складний процес, який підпадає під вплив багатьох факторів. Наші предки створили цілісну систему народного виховання як передачі досвіду життя в світі від покоління до покоління. Ця система згодом збагатилася досвідом перших професійних педагогів і вихователів, результатами психологічних досліджень і перетворилася на справжню науку.

К.Д. Ушинський розробляв основи педагогіки як науки, але разом із тим стверджував, що педагогічна наука є мистецтвом. *"Вихователь, – писав він, – є художник; школа – майстерня. В ній з грубого шматка мармuru виникає подоба божества".*

П.П. Блонський говорив: *"Лише ідея, а не техніка і не талант, може бути повідомлена однією особою іншій, і тому лише у вигляді відомих ідей, тобто у вигляді теоретичної науки, може існувати педагогіка".*

Проаналізуйте думки К.Д. Ушинського і П.П. Блонського:

- 1) на якій підставі К.Д. Ушинський прирівнював педагогіку до мистецтва;
- 2) чи не вступає в суперечку думка К.Д. Ушинського з міркуваннями П.П. Блонського.

Чим же є педагогіка: наукою чи мистецтвом? - це питання, на які ми з вами спробуємо відповісти, коли проходитимемо перший рівень квесту.

2. Оберіть для себе одну з ролей, від імені якої вам би хотілось пройти перший рівень веб-квесту, за цим принципом об'єднайтесь у групи.

Ролі для першого рівня:

Учитель-практик (працює в звичайній загальноосвітній школі, постійно стикається з різними складними педагогічними ситуаціями, переконаний, що по-справжньому виуч...

Перекласти

